

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ПОШУКІВ АНАЛОГІЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ваганова Н. А. Проблема формування стратегій пошуків аналогій у старших дошкільників. У статті подано загальну характеристику творчій системі КАРУС та описано етапи формування стратегій пошуку аналогій у процесі здійснення творчого тренінгу на основі КАРУСу для дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, проаналізовано варіант творчого перцептивно-розумового тренінгу на оволодіння дітьми стратегією аналогізування, тобто порівняння певних об'єктів і знаходження в них чогось спільного, однакового або використання відомого в нових умовах і по-новому та подано розширену його характеристику на всіх етапах здійснення (загальна схема тренінгу, поточні інструкції, опитувальники та ін.). Також у статті розглядаються спеціальні методи ускладнення процесів розв'язання, які моделюють різноманітні перешкоди в реальних процесах ігрової або навчально-творчої діяльності дітей, а саме: метод інформаційного дефіциту або інформаційної насиченості, метод часових обмежень, метод раптових заборон та методичні прийоми (прийом абсурду, прийом ситуативної драматизації та ін.) і підказки (вербальні, малюнки, жести, комбіновані тощо), які можуть використовуватись на будь-якому етапі розв'язання дітьми нових завдань.

Ключові слова: творча діяльність, стратегія, пошук аналогії, система КАРУС, творчий тренінг, старший дошкільний вік.

Ваганова Н. А. Проблема формирования стратегий поиска аналогий у старших дошкольников. В статье подана общая характеристика творческой системы КАРУС и описаны этапы формирования стратегий поиска аналогий в процессе проведения творческого тренинга на основе КАРУСа для детей старшего дошкольного возраста. В частности, проанализирован вариант творческого перцептивно-мыслительного тренинга по овладению детьми стратегией аналогизирования, то есть сравнения определенных объектов и нахождение у них чего-то общего, одинакового или использование известного в новых условиях и по-новому и подана расширенная его характеристика на всех этапах осуществления (общая схема тренинга, поточные инструкции, опросники и др.). Также в статье рассматриваются специальные методы усложнения процессов решения, которые моделируют разнообразные помехи в реальных процессах игровой или учебно-творческой деятельности детей, а именно: метод информационного дефицита или информационной избытка, метод временных ограничений, метод внезапных запретов, а также методические приемы (прием абсурда, прием ситуативной драматизации и др.) и подсказки (вербальные, рисунки, жесты, комбинированные), которые могут использоваться на любом этапе решения детьми новых задач.

Ключевые слова: творческая деятельность, стратегия, поиск аналогий, система КАРУС, творческий тренинг, старший дошкольный возраст.

Вступ. У продовження наших попередніх статей, присвячених аналізу перцептивно-конструктивної діяльності старших дошкільників при розв'язанні ними нових завдань, при ознайомленні та сприйманні нової інформації, спеціально зупинимось на деяких особливостях функціонування у дітей мисленневих стратегій аналогізування. Як вже раніше зазначалось, стратегії аналогізування в цьому віці функціонують ще у порівняно спрощених варіантах, особливо на початкових етапах розв'язання і у дітей дошкільного віку спостерігається тенденція перетворювати будь-яку пізнавальну задачу в ігрову, керуючись мотивами практичної ігрової значущості. Успішність розв'язання дошкільниками нових завдань залежить як від рівня

знань, їхнього попереднього досвіду, так і від рівня сформованості мисленевих стратегій, у старших дошкільників ще тільки перцептивно-мисленевих предстратегій. Для зручності ми будемо використовувати термін «стратегія», маючи на увазі, що у дітей цього віку мова йде про стратегічні тенденції, своєрідні «зародки» стратегій, оскільки у більш чіткому вигляді вони у дошкільників ще майже не сформовані.

Вихідні передумови. Орієнтуючись на широкий спектр спеціальних досліджень та їх практичного впровадження, пов'язаних з розробкою системи КАРУС (В.О. Моляко, І.М. Біла, Л.Г. Вержиківська, Ю.А. Гулько, Н.М. Латиш, В.С. Лозниця, Н.В. Медведєва, Т.М. Третяк та ін.) [2, 3, 6] нами пропонується один із варіантів здійснення творчого тренінгу на основі КАРУСу для старших дошкільників, основні положення якого ми пропонуємо нижче.

Як відомо, система КАРУС орієнтована на навчання творчості, творчим вмінням, знаходженню творчих рішень при розв'язанні нових задач у різноманітних сферах діяльності, науки, техніки, побуду (наприклад, перелік подібних систем є у працях Г.Я. Буша та ін.) [1]. Усі подібні системи налаштовані на загальну та спеціальну підготовку суб'єкта до різних видів діяльності в сучасних умовах інформаційного навантаження, стресових ситуацій, використання комп'ютерної техніки тощо. До останнього часу переважача частина досліджень присвячена школярам, студентам, професійним працівникам і в незначній мірі дітям дошкільного віку, що суперечить давно висвітленим питанням інтелектуальної, розумової, емоційної підготовки дошкільників до шкільного навчання з орієнтацією їх на успішну учбову діяльність (Г.С. Костюк, В.Т. Кудрявцев, В.С. Мухіна, Й. Ібука, К. Чуковський та багато інших).

Цілі статті: дати загальну характеристику системі КАРУС та розглянути етапи формування стратегій пошуку аналогій у старших дошкільників у ігровій та навчально-творчій діяльності.

Виклад основного матеріалу. За визначенням автора системи КАРУС В.О. Моляко, стратегіями є «психологічні програми діяльності, що включають і логічні складові, й інтуїтивні компоненти, які полягають у готовності суб'єкта до творчої діяльності, в наявності у нього комплексу умінь і здібностей до здійснення творчої діяльності взагалі або ж визначених її видів...» [4, с. 10-11]. На думку вченого, стратегія виступає як основа стратегіальної організації процесу творчої діяльності, як системоутворюючий фактор та регулятор і організатор дій суб'єкта при розв'язанні нових задач.

Виходячи з розробок лабораторії психології творчості [5, 7], пов'язаних з вивченням особливостей творчого сприймання нової інформації та творчої діяльності в умовах її новизни, дефіциту, або навпаки, надлишку, що в будь-якому випадку створює ускладнену ситуацію, яка потребує проявів творчих умінь, навичок подолання не тільки суто суб'єктивних перешкод, але і самого суб'єктивного реагування на труднощі, ми орієнтуємо нашу програму на формування у старших дошкільників як загальної психологічної готовності до подолання подібних перешкод, так і з можливостями формування у них перцептивних умінь, які органічно вплітаються в загальну структуру особистісного інтелекту, теоретичного і практичного мислення, що в кінцевому результаті буде визначати вже конкретні можливості суб'єкта у подоланні стресогенних ситуацій, здійсненні діяльності та досягненні кінцевого успіху, чим можна охарактеризувати практично будь-яку діяльність дітей, починаючи з ігрової та навчальної.

Пропонована нами програма включає дві основні частини: теоретичну й методичну. У теоретичній частині подаються загальні відомості з проблем творчості, психології творчості, короткі характеристики найбільш відомих підходів до проблеми творчої діяльності. Тут ми у скороченому вигляді розглянемо деякі основні положення системи КАРУС, які мають безпосереднє відношення до реалізації нашої програми.

Спочатку зупинимось на методичних прийомах, які моделюють різноманітні ускладнення, перешкоди в реальних процесах діяльності дітей. Найбільш поширеними із них можна вважати наступні (для зручності будемо називати ці методичні прийоми методами).

Метод інформаційного дефіциту, який використовується саме на перших етапах розв'язання задачі, проблеми, коли потрібно особливу увагу звернути на прояви пошукової активності суб'єкта, спрямовані на доповнення фрагментів вихідної інформації, яких очевидно не вистачає для того, щоб можна було розпочинати пошуки розв'язання. Тут можливі різні варіанти подання умови завдання, а саме:

- представлення лише картинки, схеми, малюнка, без будь-якого супроводжуючого коментаря;
- усне подання умови, без одночасного представлення наочності, ескізу, коли в ньому дійсно є потреба;
- навмисне нечітке неповне представлення частини графічної або вербальної інформації відносно умови задачі або її вимог.

Наприклад, дошкільнику можна просто подати аркуш паперу з зображенням якоїсь геометричної фігури, не вказуючи на те, для чого вона подається в даному випадку. Побіжно можна задати питання «Що це?», «Що тут зображено?» та ін., не надаючи інструкції для подальшого її використання, а орієнтуючись на запитання, які виникають у дошкільника. В залежності від реагування дитини, надалі можна подавати інструкцію, але в обмежених варіантах (наприклад, «Що це?», «Що з цим можна здійснити?», «Як би ти використав цю фігуру?»). Так само подання умови задачі можна давати в усній формі («Намалюй трикутник», «Як можна цей трикутник використати?» та ін.).

Наступний метод, метод інформаційної насиченості, в свою чергу пов'язаний з поданням в умову задачі дублюючих непотрібних даних – у вигляді візуальних зображень, або ж так само, як у попередньому випадку, в усній формі, промовлянням. Скажімо, нами передбачається подання у завданні зображення кола з подальшою інструкцією розмноження кіл, зменшення або збільшення їх діаметрів, а на зображенні можуть бути подані поряд з колом «зайві» трикутник, квадрат, прямокутник та ін. Впродовж цього процесу можуть бути подані різні інструкції (наприклад, такі «Які фігури треба обрати, щоб зобразити будинок, людину?», «Як можна розташувати на городі десять кавунів?» та ін.). Метод інформаційної насиченості може бути більш ускладненим, якщо ми на додачу до нього використаємо інші методичні ускладнюючі прийоми.

Так, одним з таких прийомів, який може до того ж бути автономним і не пов'язаним з іншими, є методичний прийом часових обмежень у процесах розв'язання дітьми нових завдань будь-якого характеру, як у ігрових ситуаціях, так й виконання якоїсь творчої діяльності (наприклад, складання об'єктів у широко відомих конструкторах Лего та ін.). Цей метод може мати чимало модифікацій, наприклад: «Намалюй за три хвилини якомога більше

будь-яких малюнків», «Намалюй за одну хвилину десять трикутників», «Склади з цих фігурок якусь конструкцію за три хвилини» та інші.

Цей список варіантів можна було б продовжити в залежності від змісту задачі, її складності, відомих заздалегідь особливостей дитини: можна пропонувати якусь задачу за абсолютно неможливий час або ж виділити для розв'язання, наприклад, чверть години, коли цю задачу даже не підготовлений дошкільник може розв'язати значно швидше (тут враховується сам вплив фактору обмеження часу, оскільки встановлено, що певний в даному випадку віковий контингент саме включення в інструкцію часового обмеження буде сприймати як суттєво блокуючу дію). У цьому відношенні слід нагадати, що в деяких дослідженнях виявлено кілька типів реагування на обмеження часу, до речі, так само як при використанні інших методичних прийомів:

- підвищення активності у діяльності з досягненням порівняно кращих результатів, ніж можна було очікувати;
- зниження активності у різній мірі, погіршення результатів, зокрема й невиконання завдання;
- деформація процесу розв'язання завдання, збільшення помилок, хаотичні пошуки, повне відмовлення від пошуків розв'язання.

Сюди також можна додати метод раптових заборон, який може здійснюватись на будь-якому етапі розв'язання. Наприклад, можна навести такі варіанти як: часткова або повна зміна умов задачі, вимога не використовувати певний підхід або певний інструментарій, заборона на конкретний варіант остаточного розв'язання. Таким чином цей метод буде спрямований на більш творчий підхід до розв'язання, оскільки блокує використання суб'єктом відомого для нього прийому, стереотипного виконання тощо. У цьому відношенні з цим методом тісно пов'язаний інший метод, метод пошуку нових варіантів, коли після досягнення одного з рішень пропонується відшукати інші варіанти, якомога більшу їх кількість («А як ще можна розв'язати це завдання?», «Відшукай ще якийсь новий варіант розв'язання», «А може бути якесь нове рішення?» і ін.).

Тут можна побіжно нагадати прийоми, які також рекомендуються в системі КАРУС, а саме такі прийоми як: прийом абсурду, прийом ситуативної драматизації. Перший з них пов'язаний з пропозицією виконати заздалегідь нереальне завдання, другий – з внесенням в контекст будь-яких некомфортних для дошкільника умов (різні види відволікання, шум та ін.).

Як вказує автор системи КАРУС, виділені методи можуть бути доповнені іншими різними прийомами в залежності від задуму тренера, від перебігу процесу тренінгу конкретної творчої діяльності дитини (функціонування її уваги, пам'яті, уяви, не кажучи вже про особливості перцептивної й розумової діяльності дитини). До того неабияке значення має також, чи тренінг здійснюється індивідуально, окремо з кожною дитиною, чи з групою в кількості двох-трьох чи більше осіб.

Пропонуємо один з найбільш адекватних для даного віку дітей варіант творчого перцептивно-розумового тренінгу, орієнтуючись на найбільш поширену стратегію пошуку аналогів, стратегію аналогізування, тобто порівняння певних об'єктів і знаходження в них чогось спільного, однакового або лише часткового схожого. Загальний сценарій тренінгу при цьому може бути складений наступним чином.

1. Спочатку дітям слід запропонувати для розв'язання різноманітні задачі (наприклад, розказати, що дитина бачить на картині; або скласти з за-

пропонованих іншу фігуру; віднайти у складному малюнку, на зразок малюнків-плутанин, окремі предмети, наприклад, де у гілках дерев, приховані окремі тварини, люди, предмети та ін.). При цьому слід фіксувати особливості перцептивної і загально-творчої поведінки, діяльності дітей, як вони висловлюють свої фіксації, враження, якими прийомами користуються, які труднощі у них виникають, які запитання вони задають та ін.

2. На наступному етапі дітям пропонується нова невелика серія задач, які будуть схожими на попередні, але вже дещо складнішими (наприклад, за рахунок додання кількості окремих деталей, представлення складнішої картини). Тут ми вже спеціально фіксуємо чи вдаються діти до використання аналогій, як вони комбінують деталями, частинами об'єктів, предметів та ін. У кожному окремому випадку є сенс орієнтуватись на те, до якої саме діяльності більше схильний дошкільник – до використання аналогій чи до комбінування, або, що трапляється досить рідко, до реконструювання – бажання зробити «не так», «навпаки» та ін.

3. Безперечно доцільним буде наступний спеціальний етап ознайомлення дітей з основами творчої діяльності, надаючи їм відомості з психологічної «абетки» творчості. Тут можна запропонувати таку схему: а) поняття про творчість, її особливості, відмінність від нетворчої діяльності; б) які продукти творчості ми бачимо навколо себе; в) хто такі творчі люди (на прикладі поетів, винахідників, вчених та ін.); г) до яких видів творчості діти можуть вдаватись (до конструювання, складання віршів, оповідань, казок, придумування подорожей, сюжетно-рольових ігор та ін.); д) як психологія, наука про поведінку людини, досліджує творчість, а саме, творчу особистість, творчий процес, продукти творчості, колективна творчість тощо. Зрозуміло, що усі ці відомості подаються у адаптованому для цього віку дітей вигляді, без використання складних термінів, висловів, а краще з звертанням до казок, байок, оповідань, оточуючої техніки та ін.

4. Дітям у будь-яких модифікаціях подається інструкція – настанова: розв'язуючи завдання, які ми вам пропонуємо намагайтесь використати ті задані відомості, які ми оголошували, шукайте різноманітні шляхи розв'язання, не бійтесь фантастичних варіантів, не бійтесь зробити помилку. Виконуйте якщо вам потрібно, малюнки задавайте запитання, коли відчуваєте якійсь труднощі чи коли вам просто щось незрозуміло. Розв'язуючи задачу, шукайте схоже, аналогічне, й несхоже, комбінуйте елементами, підставляйте на те, що подано, щось інше, раніше відоме вам. Висловлюйте усе, що вам «приходить в голову», фантазуйте, шукайте нові варіанти розв'язання, нові пояснення. (Як і в більшості випадків взагалі, такі побіжні інструкції надаються ситуативно, впродовж розв'язання конкретного завдання конкретним дітям).

5. Обов'язково треба мати на увазі використання підказок в кожному конкретному процесі розв'язання. Як це добре відомо, підказки мають суттєве, іноді вирішальне значення в досягненні позитивного результату. Існує спеціальна література по використанню підказок, ми лише нагадаємо, що при їх використанні треба мати на увазі:

- конкретний момент надання підказки: на початку розв'язання, десь в процесі або навіть наприкінці, коли вимальовується позитивне або негативне неуспішне розв'язання;

- обсяг підказки, умовно кажучи процент інформації – натяк, повноцінна вказівка, яка фактично становить частину процесу розв'язання. В деяких випадках для перевірки впевненості дитини у правильності обрано-

го шляху, прийому, можна вдаватись до неправильної підказки, але такий прийом слід вживати досить акуратно, щоб не деформувати процес творчого пошуку дитини, не підірвати віру дошкільника у правильності його дій;

- форма підказки (вербальна, малюнок, жест, комбінована), підказка може бути також у формі запитання, повторного запитання як своєрідне акцентування на якійсь деталі, фрагменті чи на напрямку дій взагалі.

Тепер розглянемо як може здійснюватись тренінг, орієнтований на стратегію пошуку аналогів, яка у своїх порівняно простих модифікаціях цілком приступна для старших дошкільників, і навіть більш того – вона фактично використовується ними в різноманітних іграх, вербальних та предметних імпровізаціях, коментарях тощо. У змістовному варіанті тут передбачається наступне:

а) дітям коротко нагадуються дані про сутність аналогії, пошуку аналогів у процесі порівняння, їх різновидах й особливості самої розумової перцептивної діяльності при цьому. Проводиться опитування дошкільників, учасників тренінгу по спеціальному опитуванню (№1, подано нижче). Надаються індивідуальні поради на основі відповідей дітей та на поставлені ними запитання;

б) дітям надаються приклади та здійснюється демонстрація використання стратегії пошуку аналогів на конкретних малюнках, оповідях графічних зображеннях;

в) пропонується для розв'язання кілька задач, їх кількість визначається окремо, але при цьому слід орієнтуватись на певну серію, щоб була можливість встановити, чи використовує дитина вказані стратегії і в якій мірі вона це здійснює;

г) разом з дітьми здійснюється аналіз розв'язань, вказується на правильні і хибні дії, підтверджується рівень успіху та ін.;

д) проводиться опитування по опитувальнику №2 (дивись нижче).

Надалі вказані цикли розв'язання задач можуть повторюватись у можливих і раціонально значущих межах, при цьому завдання ускладнюються і пропонується використовувати більш складні і віддалені аналогії. Коли йдеться про одержання діагностичних результатів цього циклу тренінгу, то наприкінці кожному дошкільнику може бути запропонована якась контрольна задача (для всіх одна й та ж сама), а після цього бажано провести спільне обговорення успішності діяльності з метою з'ясувати наскільки ними засвоєні особливості використання стратегії пошуку аналогів.

Розглянемо один з можливих варіантів здійснення вказаного тренінгу, звертаючи увагу в першу чергу на його змістову сутність.

На перших етапах наголошується, що стратегія пошуку аналогів зорієнтована на встановлення суттєвої схожості між окремими предметами, структурами, функціями, двох або більше об'єктів – це можуть бути нескладні технічні системи, тексти, малюнки, а також рослини, тварини та ін.

Встановлення такої схожості, аналогічності дає підстави переносити відповідну структуру, ознаку, принцип у контекст нового розв'язання, якщо це відповідає умовам задачі. При цьому, зрозуміло, встановлюються аналогії максимально повні, суттєві, або ж часткові, фрагментарні. Повна аналогія свідчить про майже стовідсоткове співпадання структур або ознак, суттєва свідчить про можливість досить повного використання, а часткова може бути віднесена до якогось одного елемента, якоїсь окремої ознаки.

Аналогії розподіляються також по тому, наскільки «географічно» (мається на увазі один тип об'єктів, картин та ін.) вони будуть близькими чи

віддаленими: так якщо порівнюються два циферблати, то мова йтиме про наближену аналогію, а коли квітка на одній картині порівнюється з тропічним деревом пальмою, то можна говорити про віддаленість аналогових структур. Тут може бути дуже великий діапазон порівнянь.

Після чергового аналізу здійснених розв'язань дошкільникам слід запропонувати дати відповіді на вказаний опитувальник №1, який включає такі запитання: Що таке аналогія? В чому сутність стратегії пошуку аналогів? Які аналогії ви можете пригадати у навколишньому оточенні, у техніці, літературі та ін.

Звичайно ці запитання можуть подаватись у різних редакціях, пристосованих до конкретного дошкільника, його знань, успішності чи неуспішності здійснених розв'язань, а аналіз відповідей дозволить внести певні доповнення, корективи, зміни у надання дітям відповідної інформації стосовно реалізації стратегій пошуку аналогів. Для цього спеціально обирається приклад здійснення пошуку аналогів, це можуть бути будь-які задачі зі сфери техніки, літератури, природознавства та ін.

Для більш глибокого засвоєння теоретичного та практичного матеріалу, пов'язаного з використанням стратегії пошуку аналогів цим же дошкільникам пропонується одна-дві або навіть серія нових задач, більш складних і бажано з іншої сфери, порівняно з тими, що надавались перед цим. Як найкраще було б як би на цьому етапі розв'язання здійснювались з кожним дошкільником індивідуально і в плані подальшого діагностування його творчого потенціалу й вивчення конкретних шляхів оптимізації як його дій, так само й положень, які слід включати в програму навчання.

Після спільного аналізу розв'язань у другій, а може бути й третя, четверта серії, вдаємось до реалізації опитувальника №2: Як ти шукав аналогії, розв'язуючи цю задачу? Які аналогії ти віднаходив при розв'язанні цих задач? Які труднощі при пошуках аналогій ти відчував?

На основі відповідей на вказані запитання, а також усього попереднього процесу діяльності кожному дошкільнику надаються конкретні поради, побажання, пропонується розв'язувати самостійно інші задачі, самостійно віднаходити аналогії, давати поради іншим як знаходити аналогії.

Подальше продовження творчого тренінгу може здійснюватись шляхом ускладнення задач, орієнтуванням на пошуки максимальної кількості розв'язань, їх варіантів. При цьому слід переходити від одного типу задач до іншого, змінюючи сфери, в яких заявлені ці задачі.

Як на цьому наполягають фахівці, у процесах подібного тренінгу на певних його етапах слід нейтрально ставитись до помилок, неправильних розв'язань, не роблячи зауваження, а навпаки надавати дітям можливість здійснювати пошук у режимі вільного вибору, фантазування.

Як показують дослідження, на даному віковому рівні (старші дошкільники 5-6 років) не тільки завчасно, а й цілком доречно залучати для розумового розвитку дітей певним чином організовані наукові знання у досить широкому діапазоні – нині діти набагато більше виявляють інтерес до «дорослих» знань, мимохідь або ж цілеспрямовано залучаються в потоки інформації з екранів телевізорів, чи з комп'ютерів та планшетів. У цьому відношенні дуже важливим виявляється підключення батьків, вихователів до процесів більш етично й естетично виважених порад, коли переважно стихійні інформаційні навантаження можуть значною мірою негативно впливати на перцептивно-розумове пізнання дітьми оточуючого світу. Ми вважаємо, що тренінги, подібні до описаного, можуть бути корисними в цьому відношенні,

оскільки сприятимуть виробленню формувальному у дітей стратегій та тактик свідомої переробки різноманітної, часом зайвої, небажаної інформації, фільтрувати й розподіляти її для використання у майбутньому і водночас позбавлятися від тих їх надлишків, які можуть бути навіть шкідливими у процесах навчання та у повсякденному житті дітей.

З усього вищесказаного можна зробити такі **висновки**.

1. В епоху хронічних інформаційних перевантажень, у тому числі на рівні дитячого віку, зокрема це особливо стосується старших дошкільників, потрібно віднаходити нові ефективні психолого-педагогічні заходи, які б максимально сприяли формуванню у дітей психологічної готовності до навчальної та трудової діяльності, з врахуванням тенденцій до ускладнення повсякденного життя, зростання стресових навантажень, у тому числі й інтелектуальних. З цією метою нами було обрано для реалізації вже апробована система творчого тренінгу КАРУС.

2. Система КАРУС включає характеристики найбільш вживаних розумових стратегій (комбінування, аналогізування, реконструювання, універсальну, спонтанних дій), тактик, цілої низки спеціальних методичних прийомів ускладнення процесів розв'язання, наближаючи їх тим само до реальних процесів в умовах надміру або дефіциту інформації, часових обмежень та ін.

3. Нами пропонується адаптований варіант творчого тренінгу в його загальному вигляді з орієнтацією на оволодіння стратегією пошуку аналогів та подається розширена його характеристика на всіх етапах здійснення вказаної системи тренінгу (загальна схема тренінгу, поточні інструкції, опитувальники та ін.).

4. Як це засвідчують численні дослідження, творча система КАРУС суттєво сприяє надбанню дітьми не лише знань, умінь та навичок, але й у значній мірі формуванню у них своєрідного імунітету до впливу різноманітних перешкод, ускладнень, які супроводжують будь-яку діяльність у сучасних умовах.

Подальші перспективи досліджень полягатимуть у здійсненні більш розширеної програми тренінгу, яка буде включати навчання дітей іншим стратегіям, зокрема стратегіям комбінування та реконструювання, а також застосування ускладнюючих умов з орієнтуванням на пошуки максимальної кількості розв'язань та їх варіантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буш Г. Я. Рождение изобретательских идей / Г.Я. Буш. – Рига: «Авотс», 1985. – 82 с.
2. Вержиковская Л. Г. Художественное конструирование с помощью круга и его элементов / Л.Г. Вержиковская. – Бердянск, 1995. – 12 с.
3. Лозниця В. С. Формирование стратегии поиска аналогов как метод развития творческого мышления старшеклассников : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / В. С. Лозниця. – К., 1983. – 155 с.
4. Моляко В. А. Техническое творчество и трудовое воспитание / В.А. Моляко. – К.: Знание, 1985. – 80 с.
5. Психологічні закономірності творчого сприймання інформаційних індикаторів реальності : монографія / В. О. Моляко, І. М. Біла, Н. А. Ваганова [та ін.] ; за ред. В. О. Моляко. – К., 2015. – 144 с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/10364/>.
6. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко / за заг. ред. В. О. Моляко. – К. : Освіта України, 2008. – 702 с.
7. Творча діяльність в ускладнених умовах / [Моляко В. О., Коваленко А. Б., Семиченко В.А., Третяк Т. М. та ін.]; за загальною ред. В. О. Моляко. – К. : Освіта України, 2007. – 308 с.

REFERENCES TRANSLITERATED

1. *Bush G. Ya.* Rozhdeniye izobretatelskikh idey / G.Ya. Bush. – Riga: «Avots», 1985. – 82 s.
2. *Verzhikovskaya L. G.* Hudozhestvennoe konstruirovaniye s pomoshchyu kruga i ego elementov / L.G. Verzhikovskaya. – Berdyansk, 1995. – 12 s.
3. *Loznitsya V. S.* Formirovaniye strategii poiska analogov kak metod razvitiya tvorcheskogo myishleniya starsheklassnikov : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.01 / V.S. Loznitsya. – K., 1983. – 155 s.
4. *Molyako V. A.* Tekhnicheskoye tvorchestvo i trudovoye vospitaniye / V.A. Molyako. – K.: Znaniye, 1985. – 80 s.
5. Psikhologichni zakonomirnosti tvorchoho spryimannia informatsiinykh indyikatoriv realnosti : monohrafiia / V.O. Moliako, I.M. Bila, N.A. Vahanova [ta in.] ; za red. V.O. Moliako. – K., 2015. – 144 s. Rezhym dostupu: <http://lib.iitta.gov.ua/10364/>.
6. Stratehii tvorchoi diialnosti: shkola V. O. Moliako / za zah. red. V.O. Moliako. – K.: Osvita Ukrainy, 2008. – 702 s.
7. Tvorchya diialnist v uskladnenykh umovakh / [Moliako V.O., Kovalenko A.B., Semychenko V.A., Tretiak T.M. ta in.]; za zahalnoi red. V.O. Moliako. – K. : Osvita Ukrainy, 2007. – 308 s.

Vaganova N. A. The problem of analogies searching strategies' forming in senior preschoolers. The article gives a general description of the creative system of KARUS and describes the stages of the analogies searching strategies' formation in the process of carrying out a creative training on the basis of KARUS for senior preschool age children. In particular, the variant of the creative perceptual-mental training for the acquisition of children by the analogizing strategy is analyzed, that is, the comparison of certain objects and the finding of something common, the same or the use of the known in the new conditions and in a new way and provides its expanded description at all stages of implementation (general training scheme, current instructions, questionnaires, etc.). Also, the article observes the special solving processes' complication methods that simulate various difficulties in the real processes of children's play or educational and creative activity, namely: the method of information deficit or information saturation, the method of time constraints, the method of sudden prohibitions and methodical techniques (the method of the absurd, method of situational dramatization, etc.) and hints (verbal, drawings, gestures, combined, etc.), which can be carried out at any stage of the new tasks' solving by children.

Keywords: creative activity, strategy, analogies searching, KARUS system, creative training, senior preschool age.

Отримано 29.05.2018